

Наукові перспективи
Видавнича група

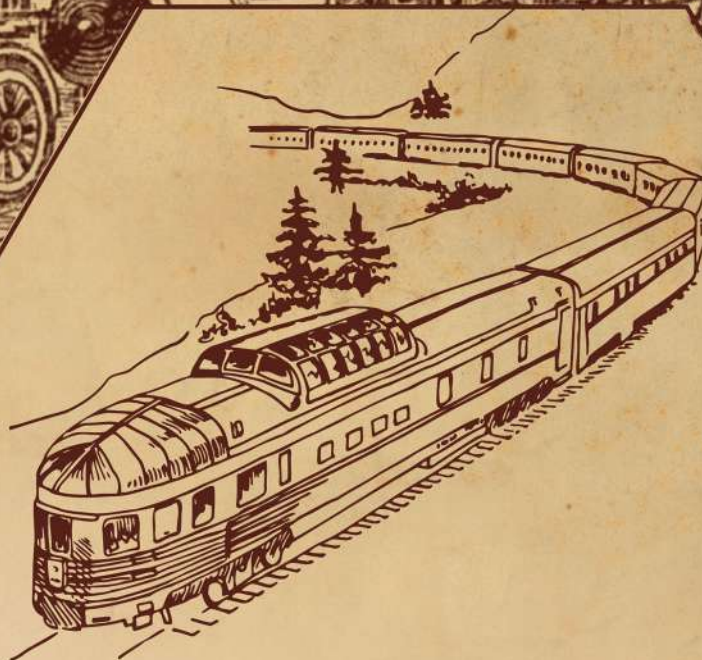
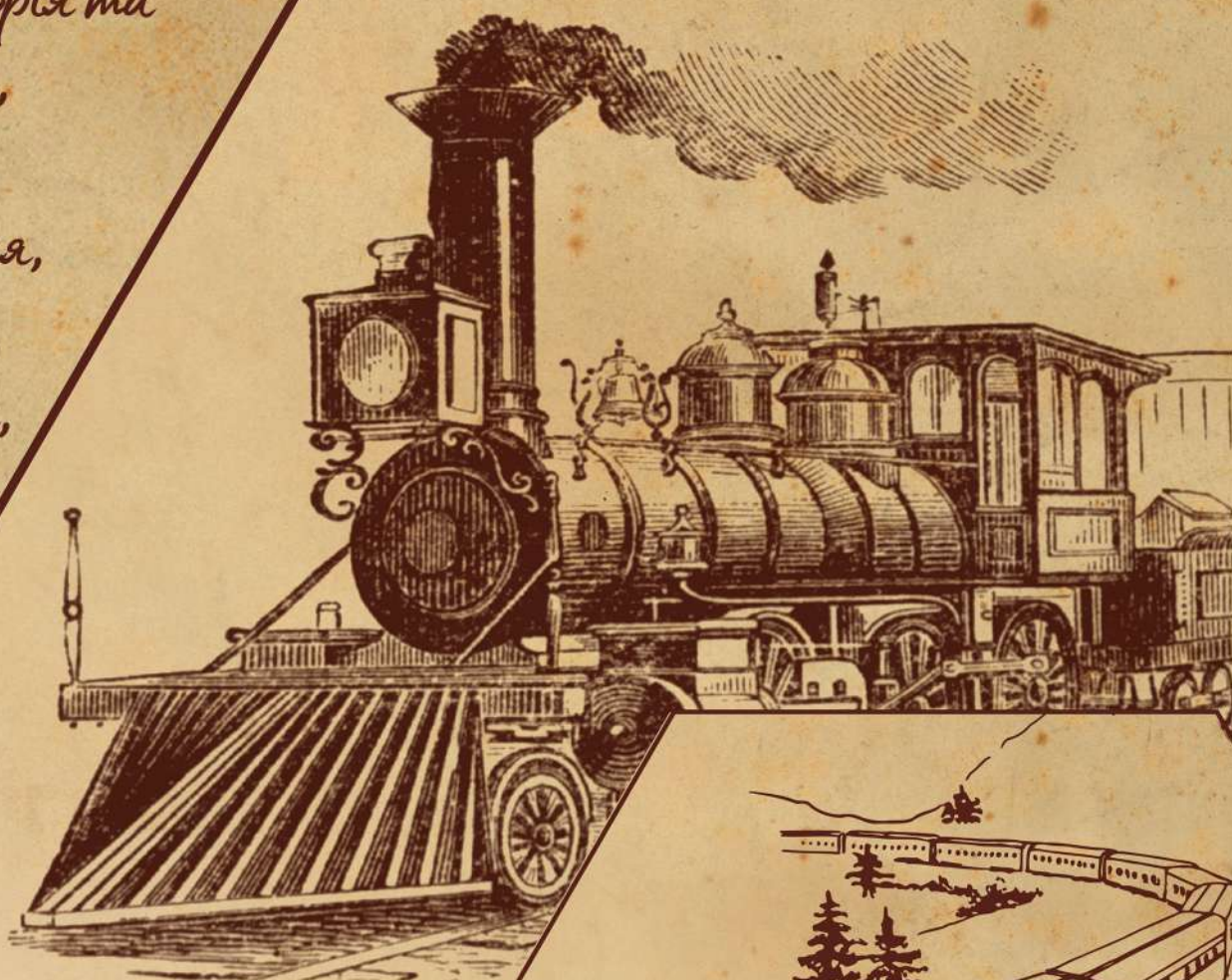

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ У СУЧАСНІЙ
НАУЦІ

№8(26)

2024

*Серія: історія та
археологія,
державне
управління,
економіка,
педагогіка,
техніка,
право*

*Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління
Асоціація науковців України
Науковий парк Національного Авіаційного Університету*

у рамках роботи Видавничої групи «Наукові перспективи»

«Актуальні питання у сучасній науці»

*(Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка»,
Серія «Державне управління», Серія «Техніка»,
Серія «Історія та археологія»)*

Випуск № 8(26) 2024

Київ – 2024

ЗМІСТ

СЕРІЯ «Економіка»

Busareva T.H. <i>COMPARISON OF CHARACTERISTICS OF "INTELLECTUAL" AND "CREATIVE" TNCS</i>	17
Skorobohatov O.S. <i>PROBLEMS AND SOLUTIONS IN AUTOMATION OF BUDGETING IN MULTI-INDUSTRY COMPANIES</i>	30
Бабіч О.О., Марчук С.В., Макуха Т.О. <i>ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОМПЛІАНСУ ЯК ФАКТОР ПОКРАЩЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ</i>	44
Бірюков Я.В. <i>ЕНЕРГЕТИЧНА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ</i>	53
Венгер К.О. <i>БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР ЯК ОСНОВА ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ</i>	64
Волощук Т.В. <i>РАМКОВІ ПРОГРАМИ ЄС ЯК ЗАСІБ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА РОЗРОБОК</i>	75
Гордій О.А. <i>ІНВЕСТИЦІЙНО - ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ</i>	86
Лола В.В. <i>СТАНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ (НА ПРИКЛАДІ ВЕТЕРАНСЬКОГО БІЗНЕСУ)</i>	102
Лункевич В.В., Тумановський О.В. <i>ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ</i>	113

Перегуда Ю.А. <i>ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВ ТВАРИННИЦТВА В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ</i>	121
Плахота А.К. <i>ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ ПРИ КРЕДИТУВАННІ ПІДПРИЄМСТВ КОМЕРЦІЙНИМИ БАНКАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ</i>	140
Росецька Ю.Б. <i>ТІНЬОВИЙ ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ</i>	151
Станіславик О.В., Коваленко О.М. <i>РОЛЬ СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА</i>	163
Терпило Д.А. <i>ВПЛИВ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЦИФРОВІЗАЦІЮ СУСПІЛЬСТВА</i>	179
Фадеїчев С.В. <i>ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМ МАШИННОГО АНАЛІЗУ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАРКЕТИНГОВОГО КОНТЕНТУ</i>	187
Шонія Б.Г. <i>ЕВОЛЮЦІЯ НАУКОВОЇ ДУМКИ ЩОДО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МИТНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ</i>	199
Ястремська О.М., Стаматін Г.В. <i>ГНУЧКА ПОЛІТИКА ЗАЙНЯТОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ: ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ ПІДХІД</i>	210

СЕРІЯ «Державне управління»

Антипенко І.В., Ігнатенко В.О. <i>ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД</i>	222
Антипенко І.В., Михно В.В. <i>МОДЕЛІ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЯК СКЛАДОВА РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ</i>	230
Антипенко І.В., Юшковський А.Д. <i>ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКІ ЗАСАДИ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ: РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ПРАВОВИХ АКТІВ</i>	239

Белай С.В., Писаревський С.В., Ковальчук Ю.І. <i>РОЗВИТОК ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ ЛОГІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИЛ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ РЕЛОКАЦІЇ БІЗНЕСУ</i>	249
Богданенко А.І. <i>УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА І ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА: НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ ХРИСТИЯНСЬКОЇ ТЕОЛОГІЇ І МОДЕЛЕЙ ДЕРЖАВНО- ЦЕРКОВНОГО ДІАЛОГУ В ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКІЙ НАУЦІ</i>	263
Вольська О.М. <i>РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК ДОМІНАНТА ІМІДЖЕВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ</i>	281
Гасюк І.Л., Іваній О.М. <i>ЗМІСТ ТА СУТНІСТЬ МЕХАНІЗМУ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ</i>	289
Гримак І.Я. <i>АНАЛІЗ СПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ</i>	303
Дзюндзюк Б.В., Чижевський Р.А. <i>ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДЯН ДО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАД- ЖЕННЯ В УКРАЇНІ</i>	315
Казаков Г.І. <i>СПЕЦІАЛЬНІ ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ: ПОТРЕБИ МУЗИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ</i>	327
Климчук М.П. <i>РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ СУВЕРЕНІТЕТУ</i>	339
Колодій О.М. <i>НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІЙ У ПОСТВОЄННИЙ ПЕРІОД</i>	349
Корнійчук О.О. <i>ПАСПОРТИЗАЦІЯ ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ ЗУМОВ- ЛЕНИХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЄЮ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ</i>	361

Лазор О.Д., Яременко О.І. <i>СПЕЦИФІКА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ ДЕРЖАВИ</i>	371
Омельченко Д.О. <i>ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ</i>	381
Опанащук П.В. <i>ПОЛІТИКА ЩОДО НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ВИКЛИКИ НА ШЛЯХУ ДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ЄДНОСТІ ГУМАНІТАРНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ</i>	394
Проць Р.Р. <i>ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ: ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ПІД ВПЛИВОМ ВОЄННОГО ЧАСУ</i>	405
Пукір Д.О. <i>ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ</i>	413
Савицький А.Я. <i>РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У РОЗВИТКУ ОРГАНІВ САМООРГАНІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ</i>	424
Савченко В.Ю. <i>ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТ</i>	437
Серьогіна Н.О., Щербіна В.М. <i>УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНИМИ ПРОЦЕСАМИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ</i>	452
Степаненко О.К., Назаренко М.О., Воловик І.А. <i>ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В УПРАВЛІННІ ВИЩОЮ ОСВІТОЮ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ</i>	462
Холод Р.В. <i>РОЗГЛЯД СТРАТЕГІЙ ТА МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ В КОНТЕКСТІ СУДОВОЇ РЕФОРМИ</i>	476
Шаванова С.М. <i>ТРАНСФОРМАЦІЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ</i>	488

Шліхтенко Л.А. 497
*КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ МОДЕЛІ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО
УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ НА
РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ*

Штепа І.М. 507
*ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ
НАГЛЯДУ ТА РЕГУЛЮВАННЯ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ*

СЕРІЯ «Право»

Банах С.В. 520
*КОНЦЕСІЯ ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ДПП В УКРАЇНІ ТА ПРОБЛЕМАТИКА
ЇЇ РЕГУЛЮВАННЯ*

Берч В.В. 530
*ОСОБЛИВОСТІ З'ЯСУВАННЯ СУТНОСТІ ТА ЗМІСТУ ПРАВОВОЇ
КАТЕГОРІЇ «РЕАЛІЗАЦІЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ»*

Волинець В.В. 538
*КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ ТА БЕЗПЕКА ДАНИХ У ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ:
ПРАВОВІ ПИТАННЯ ТА РІШЕННЯ*

Горбаньов Ю.А. 547
*ДО РОЗУМІННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО АКТУ: ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАД-
НИЙ ВИМІР*

Гуріч О.В. 555
*ГАРАНТІЇ ЗМАГАЛЬНОСТІ СТОРІН ПРИ ЗДІЙСНЕННІ СПЕЦІАЛЬНОГО
ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ*

Гусарєв С.Д. 568
*ПОМИЛКИ ПІД ЧАС СТВОРЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО
ЗАКОНОДАВСТВА: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ*

Гуцул І.А. 579
*АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАХОДИ ЗМІЦНЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ В
УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ*

Дерев'янко Н.З. 591
*ЗАХИСТ ПРАВА НА ПРИВАТНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ
ЦИФРОВІЗАЦІЇ*

Житний О.О. 604
*ДЕЯКІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ «АВАРІЯ» ЯК
ОЗНАКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО
СТАТТЕЮ 270 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ*

Корновенко С.В. <i>КОНЦЕПЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ І. КАНТА</i>	615
Кругляк К.Б. <i>ІНСТИТУТ СТОРІН У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ</i>	625
Наливайко О.І. <i>СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ, ЄС ТА США У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ</i>	637
Петренко С.В. <i>ОКРЕМІ АСПЕКТИ КОРДИНАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗАНИМ З ВИКОРИСТАННЯМ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ</i>	647
Приварський Ю.Ю. <i>ІНСТИТУТИ СУЧАСНОГО МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА У КОНТЕКСТІ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ І ВИМОГ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ</i>	662
Ходанович В.О., Варенья Н.М., Ромашко С.М. <i>СТРАТЕГІЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ</i>	676
Шаповал Л.І., Полішко Н.Л. <i>ПРО ДЕЯКІ ПІДХОДИ ДО ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЛІ ОПІКУНА (ПІКЛУВАЛЬНИКА) В УКРАЇНІ, ФРАНЦІЇ ТА ШВЕЙЦАРІЇ</i>	693

СЕРІЯ «Педагогіка»

Kovalenko I.V. <i>PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF LEARNING FOREIGN LANGUAGES: STRATEGIES FOR OVERCOMING COMMUNICATION BARRIERS AND ANXIETY OF SPEAKING FOREIGN LANGUAGE</i>	705
Kovalenko I.V. <i>TEACHING A FOREIGN LANGUAGE IN THE CONTEXT OF INCLUSIVE EDUCATION: ADAPTING ACTIVITIES AND MATERIALS FOR STUDENTS WITH SPECIAL NEEDS</i>	718
Rybinska Yu.A., Sarnovska N.I., Falko R.V., Kolesnykova A.E. <i>PHENOMENON OF BULLYING AND CYBERBULLYING IN THE MODERN EDUCATIONAL AREA OF UKRAINE</i>	730
Zadorozhna O.M., Mordous I.O., Revin F.H. <i>STEM AS AN INTEGRAL PART THE SCIENCE EDUCATION CURRICULUM</i>	748

Гайчук В.В. <i>ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ КОМП'ЮТЕРНОЇ ГРАФІКИ ДО КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ, ЯК АКТУАЛЬНА МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ПРОБЛЕМА</i>	759
Гайчук В.В. <i>ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДИЗАЙНЕРА З КОМП'ЮТЕРНОЇ ГРАФІКИ</i>	770
Гайчук В.В. <i>ПРОБЛЕМА ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ РОЗВИТКУ МІЖОСОБИСТІСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У СИСТЕМІ ДИЗАЙНЕРСЬКОЇ ОСВІТИ</i>	779
Гляненко К.А. <i>ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ</i>	789
Клочок О.М. <i>ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ В УКРАЇНІ: ОГЛЯД НАЙКРАЩИХ ПРАКТИК</i>	798
Кобильник Т.П., Пазюк Р.І., Жидик В.Б. <i>МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ІНФОРМАТИКА)»</i>	811
Коломієць І.І. <i>ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЗАСТОСУВАННЯ ОСВІТНИХ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ</i>	825
Кондрацька Л.В., Кривошей К.Ю. <i>МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ СТРЕСОСТІЙКОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ОСНОВА МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я</i>	836
Кулик О.Д., Овсієнко Л.М. <i>АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ</i>	850
Марюхна В.В. <i>ВПЛИВ СИНЕРГІЇ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗНАНЬ ТА ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК НА ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАГІСТЕРСЬКІЙ ПІДГОТОВЦІ</i>	861
Мотика С.М. <i>ОРГАНІЗАЦІЯ, ЗМІСТ ТА МЕТОДИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПСИХОЛОГІВ ДО ВИКОНАННЯ СВОЇХ ОBOB'ЯЗКІВ В БОЙОВИХ УМОВАХ</i>	873

Омельченко А.І., Лебедєва О.О., Смірнов В.І. <i>ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МИСТЕЦТВА В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ</i>	886
Пабат М.А., Оверчук О.В. <i>ДІЛОВЕ МОВЛЕННЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГО- ТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ</i>	898
Поліщук Н.М. <i>ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНИХ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ</i>	906
Рень Гоюань, Гречаник Н.І. <i>НОРМАТИВНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І ФУНКЦІОНУВАННЯ ВИЩИХ ПРОФЕСІЙНИХ КОЛЕДЖІВ У КИТАЙСЬКІЙ НАРОДНІЙ РЕСПУБЛІЦІ</i>	914
Решевська К.С., Циммерман Г.А., Лапкін А.І. <i>АНАЛІЗ ПІДРУЧНИКІВ З ІНФОРМАТИКИ ДЛЯ 10(11) КЛАСІВ</i>	932
Савченко О.Л. <i>РОЗВИТОК РОЗУМОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ 5-9 КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ</i>	942
Сіпко Л.О., Іванашко О.Є. <i>ПОЛІВАРІАНТНІСТЬ ФАКТОРІВ ОСОБИСТІСНОЇ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА АКАДЕМІЧНУ УСПІШНІСТЬ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ</i>	954
Соснова М.А. <i>МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ</i>	970
Теренко О.О. <i>МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ У США І КАНАДІ</i>	981
Титаренко В.П., Срібна Ю.А., Нагорна Н.О. <i>ВИСТАВКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В ЕПОХУ ЗМІН У ДИЗАЙНІ ТА КОМП'Ю- ТЕРНІЙ ГРАФІЦІ</i>	991
Фазан В.В., Штефан Л.А. <i>СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ У КИТАЙСЬКІЙ НАРОДНІЙ РЕСПУБЛІЦІ</i>	1005
Шастало В.О., Герман Л.В. <i>ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ПРАЦІВНИКА СФЕРИ ОСВІТИ</i>	1016

- Шовш К.С., Воробйова Л.Я.** 1023
*ВИКОРИСТАННЯ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ НОВОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ*

СЕРІЯ «Історія та археологія»

- Ivanov V.M.** 1034
*ORTHODOX CULT BUILDING IN KHARKIV IN THE 50-70S OF THE XIX
CENTURY*

- Андрусяк Я.Я., Алешкевич Я.А., Товтин Я.І.** 1050
*ПОСИЛЕННЯ АБСОЛЮТИСТСЬКИХ ТЕНДЕНЦІЙ В РИМСЬКІЙ ІМПЕРІЇ
ЗА ПРАВЛІННЯ ДИНАСТІЇ АНТОНІНІВ*

- Атаманчук-Бабій С.І.** 1070
*МІЖНАРОДНА СИТУАЦІЯ КІНЦЯ 17 – ПОЧАТКУ 18 СТОЛІТТЯ ТА ЇЇ
ВПЛИВ НА ОБ'ЄДНАВЧУ ПОЛІТИКУ ГЕТЬМАНА ІВАНА МАЗЕПИ*

- Галицька-Дідух Т.В.** 1082
*ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ В КИЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ:
СПОГАДИ ОЧЕВИДЦІВ*

- Горбач А.І.** 1101
*РОЗВИТОК НАФТОВИДОБУВАННЯ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ
ЗЕМЛЯХ*

- Громік О.В.** 1114
*АНТИЗАХІДНИЙ РЕСЕНТИМЕНТ У ЯПОНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ
ПЕРШОЇ ЧВЕРТІ ХХ СТОЛІТТЯ*

- Дем'янчук А.Л.** 1123
*СВЯТИЙ ЗИГМУНТ ГОРАЗДОВСЬКИЙ (1845–1920) – ЗАСНОВНИК
ЗГРОМАДЖЕННЯ СЕСТЕР СВЯТОГО ЙОСИФА: БІОГРАФІЯ, КУЛЬТ*

- Жук А.В.** 1137
*ПОЗИЦІЯ ТЕРНОПІЛЬСЬКО-ЗБОРІВСЬКОЇ МИТРОПОЛІЇ УГКЦ СТОСОВНО
ПИТАННЯ РЕСТИТУЦІЇ ПОЧАЇВСЬКОЇ ЛАВРИ (2022 – 2024)*

- Задворний А.О.** 1148
*ЄВРОПЕЙСЬКА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА 2007-2013 РР. В ПОЛЬЩІ:
СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ І РОЗИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ*

- Івашук М.В.** 1156
ПАРЛАМЕНТСЬКІ ВИБОРИ 2014 р.: ОСОБЛИВОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТИ

- Казюк М.І., Гучак О.М.** 1169
ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ДЕПУТАТІВ У ВІДЕНСЬКОМУ ПАРЛАМЕНТІ НАПРИКІНЦІ ХІХ СТ. (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЧАСОПISУ "ДІЛО")
- Костючок П.Л., Нікіфоров І.А., Баличева Л.В.** 1183
ВЗАЄМОДІЯ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ
- Макарець С.В.** 1196
ПОЛТАВСЬКЕ ЗЕМСЬКЕ РЕМІСНИЧЕ УЧИЛИЩЕ ЯК ОСЕРЕДОК ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ПОЛТАВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.
- Ругаленко С.І.** 1207
КОД МАЙБУТНЬОГО: ВІДКРИВАЮЧИ НОВІ ГОРИЗОНТИ (ПЕРША ВСЕСОЮЗНА КОНФЕРЕНЦІЯ З ПРОГРАМУВАННЯ)
- Сливка Л.В., Сливка Р.Р.** 1220
РОЛЬ ПРИВАТНИХ ІНІЦІАТИВ У ЗБЕРЕЖЕННІ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ГУЦУЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУРИ КОСІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ
- Фечко І.І.** 1234
ПОЗИЦІЇ ДЕРЖАВ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ ЩОДО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (2014-2023)
- Філінюк А.Г., Сидорук С.А.** 1255
ІШЛЯХИ СПОЛУЧЕННЯ ЯК БАЗОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ПОШТОВОГО РОЗВИТКУ В ПРАВОБЕРЕЖНІЙ УКРАЇНІ
Рецензія на книгу: Руденко Ю. М. Діяльність установ пошти і телеграфу на Правобережній Україні (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.: монографія. Київ: ФОП Ямчинський О. В., 2022. 250 с.
- Хіхло В.Ю.** 1268
СТАНОВЛЕННЯ ЕЛЕКТРОВІМІРЮВАЛЬНОГО ПРИЛАДОБУДУВАННЯ В УКРАЇНІ НА ТЛІ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕЛЕКТРОТЕХНІКИ (наприкінці ХІХ ст. – 60-ті рр. ХХ ст.)

СЕРІЯ «Техніка»

- Литвиненко М.О.** 1281
КОМПЛЕКСНА МЕТОДИКА АДАПТАЦІЇ МОРФОЛОГІЧНИХ АЛГОРИТМІВ ПОПЕРЕДНЬОЇ ОБРОБКИ МАТРИЦІ ЗОБРАЖЕННЯ У ВІДПОВІДНОСТІ ДО КОЛІРНОЇ СХЕМИ

16. Piddubnyi, M. A. (2019). *Formuvannia informatsiino-tsyfrovoi kompetentnosti pedahohichnykh pratsivnykiv zasobamy informatsiino-komp'yuternykh tekhnolohii u konteksti Novoi ukrayinskoï shkoly* [Formation of information and digital competence of pedagogical workers using information and computer technologies in the context of the New Ukrainian School]. *Formuvannia informatsiino-tsyfrovoi kompetentnosti shkolariv na urokakh ukrayinskoï movy ta literatury v umovakh kompetentnisno zoriientovanoi osvity: materialy nauk.-prakt. seminaru* (Rivne, 17 kvitnia 2019 r.), 4-13 [in Ukrainian].

17. Plis, V. P. (2019). *Suchasni vymohy do pidgotovky maybutnikh uchyteliv-filolohiv* [Modern requirements for the preparation of future philology teachers]. *Teoriia ta metodyka navchannia ta vykhovannia*, 47, 79-88 [in Ukrainian].

18. Protska, S. M. (2019). *Kompyuterno oriyentovani tekhnolohii navchannia ukrayinskoï movy u vishchykh navchalnykh zakladakh* [Computer-oriented technologies for teaching the Ukrainian language in higher educational institutions]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universitetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Serii: Pedahohika, psykholohiia, filosofiiia*, 305, 112-118 [in Ukrainian].

19. Rubtsova, O. P. (2019). *Rozvytok navchalnoi samostiinosti maybutnikh uchyteliv slovianskykh mov u protsesi vykorystannia innovatsiinykh pedahohichnykh tekhnolohii* [Development of educational independence of future teachers of Slavic languages in the process of using innovative pedagogical technologies]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho universitetu kharchovykh tekhnolohii*, 35, 62-68 [in Ukrainian].

20. Synyuk, T. M. (2018). *Internet-resursy yak zasib formuvannia movnoi kompetentnosti maybutnikh uchyteliv* [Internet resources as a means of forming language competence of future teachers]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*, 24, 102-108 [in Ukrainian].

21. Fomenko, T. M. (2021). *Zastosuvannia Internet-resursiv pid chas vyvchennia ukrayinskoï movy yak inozemnoi* [The use of Internet resources in the study of Ukrainian as a foreign language]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*, 74(3), 174-177 [in Ukrainian].

22. Khizhniak, I. (2016). *Klasyfikatsiia zasobiv elektronnoi linhvometodyky dlia VNZ* [Classification of electronic linguodidactic tools for universities]. *Profesiinalizm pedahoha: teoretychni y metodychni aspekty*, 3, 213-222 [in Ukrainian].

23. Chayka, O. M., & Kushneryova, M. O. (2020). *Vykorystannia innovatsiinykh pedahohichnykh tekhnolohii u metodychnii pidhotovtsi maibutnoho vchytelia zarubizhnoi literatury* [The use of innovative pedagogical technologies in the methodological preparation of the future teacher of foreign literature]. *Visnyk Universytetu imeni Alfreda Nobelia. Serii: Pedahohika i psykholohiia*, 2, 286-292 [in Ukrainian].

24. Shcherbata, I., & Patsaraniuk, Yu. M. (2024). *Internet-resursy yak zasib vyvchennia ukrayinskoï movy* [Internet resources as a means of studying the Ukrainian language]. *Portal osvitno-informatsiinykh posluh «Studentska konsultatsiia»*. URL: <http://studcon.org/internet-resursy-yak-zasib-vyvchennya-ukrayinskoyi-movy> (accessed: 12.07.2024) [in Ukrainian].

25. Yachmenyk, M. M. (2018). *Pidhotovka maibutnikh uchyteliv ukrayinskoï movy i literatury do zastosuvannia zasobiv mediaosvity u profesiinii diialnosti: metodolohichni pidkhody* [Preparation of future teachers of Ukrainian language and literature to the use of media education tools in professional activities: methodological approaches]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Serii: Pedahohichni nauky*, 3, 143-151 [in Ukrainian].

26. *Natsionalna stratehiia rozvytku osvity v Ukraini na 2022–2032 roky* [National strategy for the development of education in Ukraine for 2022-2032] [electronic resource]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text> (accessed: 12.07.2024) [in Ukrainian].

УДК 159.98:378

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-8\(26\)-836-849](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-8(26)-836-849)

Кондрацька Лариса Вікторівна кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, пров. Шота Руставелі, 7, м. Харків, 61001, тел.: (057) 732-46-30, <https://orcid.org/0000-0001-8353-6318>

Кривошей Кирило Юрійович магістр психології, аспірант кафедри освітніх наук, цифрового навчання та академічного підприємництва Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, майдан Свободи, 4, м. Харків, 61002, тел.: (057) 705-12-47, <https://orcid.org/0000-0002-9163-9891>

МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ СТРЕСОСТІЙКОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ОСНОВА МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я

Анотація. Стрес є поширеною проблемою сучасного українського академічного середовища, що негативним чином впливає на ментальне здоров'я здобувачів вищої освіти. Вимоги до отримання вищої освіти в поєднанні з тиском повсякденного життя часто спричиняють значний стрес для студентів, тому розуміння викладачами ЗВО конкретних механізмів розвитку стресостійкості має вирішальне значення у допомозі здобувачам ефективно долати різноманітні чинники виникнення стресу. Актуальність проблеми розроблення механізмів розвитку стресостійкості зумовлена зростаючими вимогами сучасної дійсності до українського студентства, яка характеризуються високим рівнем психічного напруження через військові дії та терористичні атаки. Стаття присвячена дослідженню механізмів розвитку стресостійкості у здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану. Підкреслюється важливість розвитку стресостійкості як невід'ємної складової ментального здоров'я здобувачів вищої освіти. Метою статті є визначення та обґрунтування механізмів, що сприяють розвитку стресостійкості у здобувачів вищої освіти, а також розробка практичних рекомендацій щодо впровадження цих механізмів в освітній процес закладів вищої освіти.

У статті аналізується феномен стресостійкості, компоненти та механізми, які впливають на долаття стресогенних ситуацій. Сформульоване поняття стресостійкості здобувачів вищої освіти. Досліджуються різні фактори та стратегії, які сприяють здатності студентів ефективно управляти своїм психоемоційним станом та долати стресові фактори, що зустрічаються в

академічному середовищі та повсякденному житті. Розглядаючи основні підходи до формування стресостійкості у здобувачів вищої освіти, звертається увага на психологічні, соціальні та педагогічні аспекти цього феномена. Заглиблюючись в специфіку механізмів розвитку стресостійкості серед студентів вищих навчальних закладів, підкреслюється важливість розвитку ключових компетентностей та Soft Skills, які відіграють вирішальну роль у навчальній та професійній діяльності, а також у творчій, соціальній та особистій сферах. Аргументована необхідність подальшого виділення педагогічних умов розвитку стресостійкості у здобувачів вищої освіти. Особлива увага приділяється розумінню того, як студенти можуть справлятися зі стресовими ситуаціями без шкоди для свого психічного та фізичного здоров'я. Результати дослідження містять інформацію для педагогічних працівників закладів вищої освіти, які прагнуть виховувати стійких особистостей, здатних розвиватись професійно, інтелектуально та особистісно, в умовах військових дій та терористичних атак.

Ключові слова: стресостійкість, механізми розвитку стресостійкості, здобувачі вищої освіти, ментальне здоров'я, студентство, освіта, стрес, війна.

Kondratska Larysa Viktorivna Candidate of psychological sciences, Associate professor, Associate professor of the Department of Pedagogy, Psychology, Primary Education and Educational Management of the Communal Institution "Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy" of the Kharkiv Regional Council, prov. Shota Rustaveli, 7, Kharkiv, 61001, tel.: (057) 732-46-30, <https://orcid.org/0000-0001-8353-6318>

Kryvoshei Kyrylo Yuriiovych Master of Psychology, PhD student, Department of Educational Sciences, Digital Learning and Academic Entrepreneurship, V. N. Karazin, Kharkiv National University, 4, Svobody Square, Kharkiv, 61002, tel.: (057) 705-12-47, <https://orcid.org/0000-0002-9163-9891>

MECHANISMS OF STRESS RESISTANCE DEVELOPMENT IN HIGHER EDUCATION STUDENTS AS THE BASIS OF MENTAL HEALTH

Abstract. Stress is a widespread problem in the modern Ukrainian academic environment, which negatively affects the mental health of higher education students. The demands of higher education combined with the pressures of everyday life often cause significant stress for students. Understanding by university professors of specific mechanisms for developing stress resistance is crucial in helping students effectively overcome various stress factors. The relevance of the

problem of developing mechanisms is due to the growing demands of modern reality on Ukrainian students, which is characterized by a high level of mental stress due to military operations and terrorist attacks. The article is devoted to the study of the mechanisms of development of stress resistance of higher education students under war. Emphasized the importance of developing stress resistance as an integral part of students' mental health. The purpose of the article is to identify and substantiate the mechanisms that contribute to the development of stress resistance, as well as to develop practical recommendations for the implementation of these mechanisms in the educational process of higher education institutions.

The article analyzes the phenomenon of stress resistance, components and mechanisms that affect the overcoming of stressful situations. Formulated the concept of stress resistance of higher education students. Article investigated various factors and strategies that contribute to the ability of students to effectively manage their psycho-emotional state and overcome stress factors encountered in the academic environment and everyday life. Considering the main approaches to the formation of stress resistance of higher education students, attention is paid to the psychological, social and pedagogical aspects of this phenomenon. The article emphasizes the importance of developing key competencies and soft skills that play a crucial role in educational and professional activities, as well as in creative, social and personal spheres. The article argues for the need to further highlight the pedagogical conditions for the development of stress resistance of higher education students. Particular attention is paid to understanding how students can cope with stressful situations without harming their mental and physical health. The results of the study provide information for teachers of higher education institutions who seek to educate resilient individuals in the context of military operations and terrorist attacks.

Keywords: stress resistance, mechanisms of stress resistance development, higher education students, mental health, students, education, stress, war.

Постановка проблеми. Останніми роками система вищої освіти України функціонує та розвивається в надскладних умовах. Причиною цього є безліч соціальних, політичних та економічних викликів, які спочатку були зумовлені пандемією Covid-19, а потім і адаптацією системи до руйнуючого впливу повномасштабної війни. Попре довгий час адаптації вищої освіти України до соціально-політичних криз, існує перелік питань, які не втрачають своєї актуальності роками. Одним з таких питань є проблема навчання здобувачів вищої освіти в умовах високого психоемоційного напруження, що викликане дією багатьох зовнішніх стресорів. Традиційно навчання у закладі вищої освіти супроводжується постійним впливом різноманітних факторів, що можуть призводити до розвитку стресу у здобувачів (наприклад, адаптація до

нових умов навчання, міжособистісні стосунки з одногрупниками, постійні дедлайни, великий об'єм початкової інформації, підготовка до семінарів та контрольних робіт, екзамени тощо). Стрес є невід'ємною частиною студентського життя, а в деяких випадках може бути корисним чинником подолання складних умов, які порушують емоційну рівновагу здобувачів вищої освіти. Проте довготривалий та інтенсивний стрес може мати деструктивний вплив на метальне здоров'я, що в свою чергу негативно впливатиме і на процес навчання та професійний і особистісний розвиток здобувачів вищої освіти.

На жаль, через початок повномасштабної війни на території України, окрім звичних для студентства стрес-факторів, сучасні здобувачі вищої освіти вимушені стикатись з дією нових надзвичайно сильних стресорів, що є специфічними саме для воєнного часу. Серед таких факторів розвитку стресу можуть бути наступні: дистанційне навчання, відсутність економічно-політичної стабільності, емоційне напруження через постійні повітряні тривоги, вимушене переміщення, економічно-матеріальні втрати, загроза життю та здоров'ю рідних людей, небезпека власному життю через ракетні обстріли та терористичні атаки з боку країни-агресора. Зазначені чинники мають негативний вплив не лише на якість життя та психологічне благополуччя, а й на мотивацію до навчання, емоційно-вольові та пізнавальні процеси здобувачів вищої освіти, що значно погіршують процес навчання, ускладнюють отримання здобувачами нових знань, умінь, навичок та професійних компетентностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні вкрай важливим є питання ментального здоров'я українського студентства. Негативний вплив війни на фізичне здоров'я та психоемоційний стан, на навчальні успіхи українських студентів є одним з головних викликів для сучасної системи вищої освіти в Україні. Навчання в умовах військового стану виводить на перший план питання збереження здоров'я (як фізичного, так і ментального) та підвищення стресостійкості здобувачів вищої освіти. Сьогодні актуальним завданням є створення безпечного (як в фізичному, так і в емоційному сенсі) освітнього простору. Пандемія підготувала освітян до специфіки дистанційного навчання, яке триває в Україні з 2020 року. Заклади вищої освіти мають добре розроблені програми дистанційного навчання, але процес адаптації вищої школи до умов війни ще триває. Дослідженням феномену стресостійкості займається ряд українських науковців: О. Кравцова, Т. Руда, В. Крайнюк, В. Корольчук, В. Мигаль, О. Протасенко, Т. Ларіна, Г. Ришко, Л. Наугольник, М. Шпак та інші. Багато вітчизняних дослідників вивчають специфіку стресостійкості саме у здобувачів вищої освіти (С. Беляєв, Л. Кондрацька, І. Каськов, О. Чиханцова, Г. Лазос, М. Цимбалюк, Н. Жигайло,

Н. Атаманчук, Л. Потапюк, С. Пухно, І. Мартинюк, А. Шамне, Л. Афанасенко тощо). Більшість дослідників розглядає питання стресостійкості здобувачів вищої освіти саме з позиції психологічної науки. У той же час, практичні механізми розвитку стресостійкості здобувачів вищої освіти розроблені недостатньо, що створює певні протиріччя між широким теоретичним вивченням та недостатньою розробкою практичних підходів до вирішення цієї проблеми, між потребою у формуванні практичних механізмів розвитку стресостійкості здобувачів вищої освіти та недостатнім їх впровадженням в освітній процес. Актуальність та важливість дослідження цього питання засвідчує необхідність його подальшого наукового аналізу. Дослідження, розробка та імплементація механізмів розвитку стресостійкості здобувачів вищої освіти є важливим завданням для вищої школи. Реалізація цього завдання сприятиме ефективній адаптації здобувачів до нових реалій існування системи освіти, а також підвищенню у студентства резистентності до зовнішніх стресорів під час військових дій та терористичних атак. Однією з основних складових цього завдання є збереження фізичного і ментального здоров'я та психосоціального благополуччя студентів, що позитивним чином впливатиме і на їх навчальну успішність.

Мета статті – визначення механізмів розвитку стресостійкості у здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Період навчання у закладі вищої освіти є надзвичайно важливим етапом життя, під час якого набувається комплекс соціальних ролей дорослої людини [1, С.30], здобуваються нові знання та вміння, що забезпечує здобуття компетентностей, які є необхідними для опанування професії. Для молодшої людини в цей час триває процес соціалізації, професійного та особистісного розвитку. Саме студентські роки припадають на період життя, коли закладені професійні інтереси, сформований світогляд, внутрішні настанови, творча активність, придбані в процесі навчання Soft Skills обумовлюють майбутнє професійне та особистісне життя особистості. Характерними рисами навчальної діяльності здобувача вищої освіти є: систематичне засвоєння й оволодіння новими діями, знаннями і способами навчальної діяльності; взаємодія з різноманітними соціальними групами, неформальними утвореннями, громадськими організаціями; пошук нових життєвих сенсів; професійна самоідентифікація; прогресивні погляди, потреба в досягненнях та самореалізації; активна життєва позиція; бажання до змін тощо [1, С.30].

Завжди на студентське життя мали вплив різноманітні фактори, які є причинами виникнення стресового стану. На жаль, початок повномасштабної військової агресії позбавив українське студентство безпечного життя та звичних і комфортних умов навчання. Військові дії завжди несуть загрозу

життю та здоров'ю, а навчання в умовах терористичних атак супроводжується впливом великої кількості стресорів. На ефективність навчання можуть впливати безліч трагічних моментів, пов'язаних з війною (наприклад, вимушене переміщення, втрата домівки та матеріальних цінностей, втрата рідних та близьких людей, відсутність стабільності та впевненості у власному майбутньому, постійне перебування в небезпеці [2, С.34].

Змінюючи звичне функціонування організму на психофізіологічному рівні, стрес заважає комфортному життю, продуктивній діяльності та гармонійному розвитку людини. Існування індивіда в довготривалому стресі призводить до виснаження його фізичних ресурсів, розвитку втоми. Це має негативний вплив як на емоційну сферу (виникнення страху, злості, суму, роздратованості тощо), так і на когнітивну, що характеризується зниженням пізнавальних функцій (погіршення пам'яті, уваги, сприймання та обробки інформації) тощо. Це не лише негативно впливає на працездатність студентів, а й може стати причиною проблем з фізичним та ментальним здоров'ям [3, С.92]. Перелічені наслідки стресу мають негативний вплив на ефективність оволодіння навчальною інформацією здобувачами вищої освіти, що позначається на їх рівні знань, умінь та навичок.

Сучасні умови існування системи вищої освіти в Україні потребують приділення особливої уваги питанню впливу стресу на здобувачів вищої освіти. Педагогам вищої школи важливо сфокусуватись на формуванні і розвитку активної, здорової та благополучної особистості, яка вміє успішно протистояти зовнішнім викликам. Вирішити означене завдання можна шляхом спеціально організованих заходів, які стимулюють розвиток низки компетентностей та Soft Skills, які відіграють важливу роль в навчальній і професійній діяльності, творчому, суспільному та особистому житті. Особливу увагу слід звернути на здатність людини протистояти негативному впливу стресорів (стресостійкості).

Збільшення кількості досліджень феномену стресостійкості одночасно засвідчує, що сьогодні не існує єдиного розуміння цього поняття. Стресостійкість розуміють як певні знання, вміння, навички та відкриття, які накопичуються з часом у результаті вирішення проблем та боротьби з викликами [4, С.14]; як здатність особистості протистояти та чинити опір стресу, як захисну функцію організму, яка дозволяє успішно адаптуватися до умов навколишнього середовища, протидіяти негативному впливу зовнішніх і внутрішніх стресогенних чинників [5, С.200]; як здатність витримувати великі навантаження й успішно вирішувати завдання в екстремальних ситуаціях [6, С. 494]; як «структурно-функціональну, динамічну, інтегративну властивість особистості, результат трансактного процесу зіткнення індивіда зі стресогенним фактором, що поєднує в собі когнітивну репрезентацію,

об'єктивну характеристику ситуації та вимоги до особистості» [7, С. 186]; як інтегральну властивість цілісної особистості, що взаємопов'язана з багаторівневою системою елементів, які представлені комплексом когнітивних, інтелектуальних, емоційних, особистісних властивостей [8, С.76]; як особливу організацію існування особистості як системи, яка забезпечує максимально ефективне її функціонування в стресогенних обставинах [9, С. 96]; як психологічну особливість, яка одночасно регулює структуру особистості, впливає на переживання стресової ситуації та знаходиться в основі успішної діяльності і соціальної активності, а також, реалізується за допомогою функцій самоконтролю, саморегуляції, емоційної стійкості, виявляється у рівні розвитку емоційного інтелекту та емоційної компетентності [10, С.43]; як різноманітні копінг-механізми, що проявляються в когнітивній, емоційній і поведінковій сферах людини у вигляді певних стратегій подолання, як механізми психологічного захисту тощо [11, С.147].

Стресостійкість не є вродженою властивістю особистості, а безпосередньо залежить від рівня сформованості навичок емоційної саморегуляції [12, С.50]. Індивідуальні особливості стресостійкості є динамічними в часі («формуються в процесі життєдіяльності і професіоналізації особистості») [7, С.186], залежать від певних факторів (зовнішніх та внутрішніх). Стресостійкість визначається рівнем і розвиненістю окремих функцій цілісної системи, що складається з чотирьох структурних компонентів: особистісного, соціального, типологічного та поведінкового [7]. Стресостійкість особистості має багато рівнів детермінації та зумовлена як характеристиками навколишнього середовища, так і особистісними характеристиками людини [13, С. 205]. Структура стресостійкості складається з мотиваційного, когнітивного, конотативного, рефлексивно-ціннісного, регуляторно-вольового та операційного компонентів [12, С.51].

Спираючись на погляди сучасних дослідників на феномен стресостійкості особистості, під стресостійкістю здобувачів вищої освіти визначаємо здатність ефективного вирішення стресогенних ситуацій, які можуть виникати в умовах навчання у закладі вищої освіти та в повсякденному житті студентів. Зазначена здатність пов'язана з доланням здобувачами вищої освіти стресових ситуацій, уникаючи шкоди власному ментальному та фізичному здоров'ю. Стресостійкість не є вродженим феноменом і її рівень здатний підвищуватись (чи знижуватись) на різних етапах студентського життя. Стресостійкість здобувачів вищої освіти пов'язана з багатьма зовнішніми і внутрішніми чинниками та умовами навчання і життя, а також включає в себе такі компетентності та особистісні якості, як емоційна саморегуляція, адаптивність до змін, висока самоефективність та самооцінка, розвинений емоційний інтелект, комунікативність, рефлексивність, вміння вирішувати труднощі

тощо. Стресостійкість є необхідною складовою ментального здоров'я, яка може впливати на успішність у навчанні та загальний рівень життя здобувачів.

Науковці наголошують, що збереження та розвиток стресостійкості пов'язані з пошуком ресурсів, що допомагають людині в подоланні негативних наслідків стресових ситуацій. Поняття «ресурси» розкриває внутрішні й зовнішні змінні, що сприяють психологічній стійкості у стресогенних ситуаціях [14]. Одним з важливих ресурсів стресостійкості є соціальна підтримка (сім'я, друзі, колеги) [15, С.109]. Також ресурсом є психологічна компетентність особистості (рівень психологічної освіченості та культури), яка разом із соціальним досвідом людини визначає конкретні форми адаптивних процесів в стресогенних ситуаціях [16]. До фізичних ресурсів формування стресостійкості належить стан здоров'я, а також ставлення людини до власного здоров'я як до цінності [16]. До особистісних ресурсів стресостійкості автори відносять активну мотивацію подолання; ставлення зростання; Я-концепцію, самоповагу, самоефективність, самооцінку, «самодостатність»; активну життєву настанову (активність ставлення до життя позитивним чином впливає на стійкість людини); позитивне і раціональне мислення; розвинені емоційно-вольові якості [15, С.109]. Інформаційними і інструментальними ресурсами стресостійкості є здатність людини контролювати ситуацію; користуватись методами та способами реалізації власних цілей; адаптивність; інформаційна і діяльнісна активність з перетворення ситуації; здатність до когнітивного структурування і осмислення ситуації. Значну роль у розвитку стресостійкості особистості відіграють матеріальні ресурси (рівень доходу, матеріальні умови, безпека життя, стабільність оплати праці, «гігієнічні» складові праці і життєдіяльності).

Окремі дослідники зазначають, що розвитку стресостійкості сприяють такі ресурси, як: генетичний фактор (вроджені задатки), морфологічна цілісність психіки; ерудованість та здатність до навчання, конструктивні переконання, навички тайм-менеджменту; впевненість у власних силах, самоконтроль, адекватна самооцінка; соціальна підтримка; матеріальне благополуччя [17]. До внутрішніх детермінантів стресостійкості можна віднести: рівень інтелекту особистості (обізнаність, інтелектуальна гнучкість, практичне мислення тощо); особистісна стабільність (надійність, здатність чинити опір факторам стресу, впевненість у собі, відповідальність, соціальні навички); відсутність напруженості, тривожності й психопатологічної симптоматики; психодинамічні властивості (нейротизм, екстравертованість-інтровертованість, тощо) [18, С.16]. Основними чинниками індивідуального (онтогенетичного) аспекту у формуванні стресостійкості є професійна підготовка особистості та досвід, який людина отримує під час подолання стресу. Саме цей досвід є проявом адаптованості організму до стресу, що дає

змогу зберігати стійкість у реалізації різноманітних форм діяльності та адекватно регулювати поведінку у ситуаціях стресу [16]. Важливе значення для розвитку стресостійкості має наявність у людини певних індивідуально-психологічних особливостей. До таких особливостей відносять: толерантність; асертивність (здатність людини відстоювати свою точку зору, не порушуючи кордони іншої людини); ініціативність; прагнення до саморозвитку, самореалізації, самопізнання; комунікабельність; здатність до досягнення цілей; безоцінне ставлення до людей; гнучкість (здатність змінювати свою стратегію і тактику, відповідно до зміни обставин); власні способи вирішення завдань, що виникають у процесі життєдіяльності [19, С. 32]. Тому механізми розвитку стресостійкості у здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану мають бути орієнтованими на вирішення наступних пріоритетних завдань: формування навичок асертивної поведінки, мотивації до успіху, толерантності до невизначеності; навчання навичок релаксації, подолання тривоги та стресу; розвиток навичок отримання соціальної підтримки; сприяння адекватній самооцінці та позитивній «Я-концепції» [12, С. 51].

Визначення механізмів розвитку стресостійкості у здобувачів вищої освіти повинно спиратись на відповідні відомі ресурси розвитку стресостійкості, використання та розвиток яких сприятиме швидкому підвищенню рівня стресостійкості здобувачів вищої освіти. Для здобувачів освіти найбільш актуальними ресурсами виступають: психологічна компетентність (в тому числі і позитивне ставлення до власного ментального здоров'я, вміння емоційної саморегуляції тощо), позитивні особистісні якості (здатність до самоаналізу, впевненість у своїх силах, волюв'язкість, психічна гнучкість, самоповага, відкритість до нового досвіду, загальна ерудованість, раціональність, внутрішній локус контролю тощо), соціальні ресурси (студентський колектив та найближче оточення) та наявні у студента «м'які» навички (наприклад, асертивність, розвинений емоційний інтелект, комунікабельність). Використання цих ресурсів буде особливо корисним під час розроблення механізмів розвитку стресостійкості в освітньому процесі вищої школи.

Педагогічні працівники закладів вищої освіти можуть відігравати позитивну роль у запобіганні розвитку стресу здобувачів вищої освіти. Розвиток стресостійкості студентської молоді має нести спланований, системний та цілеспрямований характер, а також позначатись на змісті викладацької діяльності [20]. Конкретизовані покрови механізми розвитку стресостійкості є особливо актуальними в умовах навчання у ЗВО під час терористичних загроз та постійних обстрілів інфраструктурних об'єктів, які призводять до проблем з електроенергією, а також значно ускладнюють процес навчання. Це, в свою чергу, окрім створення додаткового психоемоційного напруження, є причиною виникнення у студентів і технічних складнощів.

Механізми розвитку стресостійкості повинні мати комплексний вплив та наступні обов'язкові складові:

1. Окреслення чітких очікувань від студентів, моделювання комфортних дедлайнів, створення гнучких завдань. Важливо повідомляти про зрозумілі та реалістичні очікування щодо завдань та їх оцінювання. Слід чітко окреслювати цілі, критерії оцінювання та дедлайни для кожного завдання щоб допомогти зменшити у студентів невизначеність і тривогу. Треба надавати гнучкість у дедлайнах, коли це можливо, беручи до уваги різноманітні графіки студентів та потенційні стресові фактори. Важливо пропонувати раціональне продовження термінів, або альтернативні варіанти завдань, щоб зменшити тиск і задовольнити індивідуальні потреби студентів.

2. Збалансоване академічне навантаження. Важливо розробляти навчальні програми курсів зі збалансованим навантаженням. Реалізація кроку можлива завдяки раціональному та рівномірному розподілу завдань та оцінюванню протягом семестру. Це сприятиме запобіганню інтелектуальних та емоційних перенавантажень студентів надмірним академічним тиском.

3. Активне навчання. Включеність студентів у лекції та завдання за допомогою групових дискусій, спільних проектів та інтерактивні види діяльності, сприятиме глибшому розумінню, зменшуючи монотонність і підвищуючи мотивацію, тим самим знижуючи рівень стресу.

4. Розподілення складних та масивних завдань і проектів на менші керовані завдання з чіткими інструкціями та контрольними точками на цьому шляху. Підвищуючи самоефективність, такий підхід може допомогти студентам почуватися менш пригніченими і більш впевненими у своїй здатності досягти успіху. Це, в свою чергу, позитивно впливатиме на зниження психоемоційного тиску від кількості та складності поставлених перед здобувачами завдань.

5. Заохочення студентів до турботи про себе. Слід наголошувати на важливості турботи про себе та своє благополуччя, заохочуючи здобувачів ставити фізичне та психічне здоров'я на перше місце. Саме в цей пункт можна віднести заохочення студентів звертатись до фахівців з ментального здоров'я у разі потреби.

6. Створення сприятливої атмосфери, в якій студенти відчуватимуть себе комфортно та розумітимуть, що їх цінують, поважають і підтримують. Слід заохочувати до відкритого спілкування, активної участі і конструктивному діалозі між студентами, сприяти створенню відкритої та доброзичливої атмосфери, в якій у всіх є можливість висловлювати свої думки, переживання та проблеми, звертатись по допомогу в разі потреби. Заохочуючи студентів повідомляти про проблеми, з якими вони стикаються, важливо не забувати відповідати на їхні запитання та відгуки.

7. Нормалізація та легітимізація студентських невдач і помилок. Середовище повинно сприяти тому, що невдачі та помилки розглядаються як можливості для зростання та навчання, а не як джерело сорому чи тривоги. Нерідко страх перед потенційними помилками може знижувати вмотивованість здобувачів вищої освіти та стримувати їх професійний та особистісний розвиток. Тому важливо стимулювати у студентів мислення, яке спрямоване на зростання, сприйняття помилок як нормального людського досвіду, стійкість перед викликами.

8. Доступність і близькість. Викладачам потрібно дотримуватись розкладу занять і консультацій. Налагодження доброзичливих стосунків між викладачем та здобувачем, побудованих на довірі та повазі, може допомогти студентам почувати себе комфортніше, коли вони звертаються за допомогою та порадою. Важливо наголосити, що викладачу не слід забувати і про власні психологічні кордони.

9. Сприяння розвитку мереж підтримки серед студентського колективу. Взаємодія студентів може забезпечити цінну соціальну підтримку та створити відчуття приналежності, що є важливим фактором подолання наслідків стресу. Позитивна атмосфера в студентському колективі є сильним ресурсом розвитку стресостійкості.

10. Розвиток у здобувачів вищої освіти психологічної компетентності, особистісних ресурсів, Soft Skills, навичок емоційної саморегуляції. Важливим пунктом розвитку стресостійкості є інформування щодо феномену стресу, його особливостях та симптомах; навчання турботі за власним ментальним здоров'ям, методам боротьби зі стресом та емоційної саморегуляції. Реалізація цього пункту можлива завдяки проведенню тренінгів, семінарів, групових дискусій, сесій психоедукації, позанавчальних заходів тощо.

Висновки. Сучасні здобувачі вищої освіти вимушені відчувати вплив стресу не лише через звичні навчальні фактори, а в першу чергу, через загрози життю, що пов'язані з війною. Навчання в умовах війни посилене стресом, що призводить до погіршення фізичного та ментального здоров'я, зниження вмотивованості та продуктивності навчання. Викликаючи поведінкові, емоційні, когнітивні та фізіологічні зміни в організмі, тривалий вплив дистресу негативним чином впливає і на академічну успішність. Саме тому сьогодні стресостійкість має вирішальне значення у розвитку студента як здорової, творчої та успішної особистості. Стресостійкість здобувачів вищої освіти пов'язана зі здатністю ефективного додання стресових ситуацій, які можуть виникати як під час навчання у закладі вищої освіти, так і в повсякденному житті. Розвинена стресостійкість передбачає вміння вирішувати стресові ситуації без завдання шкоди здоров'ю. Крім цього, високий рівень стресостійкості дає змогу здобувачам вищої освіти бути краще

підготовленими до подолання академічних викликів, збереження емоційної рівноваги і, зрештою, до повного розкриття свого потенціалу.

Механізми розвитку стресостійкості повинні мати комплексний вплив та наступні обов'язкові складові: окреслення чітких очікувань від студентів, моделювання комфортних дедлайнів, створення гнучких завдань; збалансоване академічне навантаження; активне навчання; розподілення складних та масивних завдань і проектів на менші керовані завдання з чіткими інструкціями та контрольними точками на цьому шляху; заохочення до турботи про себе; створення сприятливої атмосфери, в якій студенти відчуватимуть себе комфортно та розумітимуть, що їх цінують, поважають і підтримують; нормалізація та легітимізація студентських невдач і помилок; доступність і близькість; сприяння розвитку мереж підтримки серед студентського колективу; розвиток у здобувачів вищої освіти психологічної компетентності, особистісних ресурсів, Soft Skills, навичок емоційної саморегуляції.

Зазначені педагогічні умови мають враховувати наявні знання механізмів розвитку стресостійкості й забезпечуватимуть педагогічно доцільні контрольовані зміни у структурі освітнього процесу, які стимулюватимуть розвиток стресостійкості у здобувачів освіти.

Література:

1. Жданюк Л.О. Соціально-психологічні особливості студентського віку [Електронний ресурс] / Л.О. Жданюк // Вісник післядипломної освіти. Серія : Соціальні та поведінкові науки. – 2017. – Вип. 4-5. – С. 28-40. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vispdoso_2017_4-5_6.
2. Потапюк Л.М. Особливості формування стресостійкості студентів в умовах російсько-української війни / Л.М. Потапюк // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Психологія. – 2023. – В. 2. С. 34-38.
3. Предко В.В. Вплив війни на зміну рівня стресу та стратегій збереження життєстійкості українців / В.В. Предко, О.О. Сомова // Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія. – 2022. – №4. – С. 89-98.
4. Підготовка вчителів до розвитку життєстійкості/стресостійкості у дітей в освітніх навчальних закладах: навчально-методичний посібник / С. Богданов, А. Гірник, О. Залеська, І. Іванюк, В. Соловйова, В. Чернобровкіна, та ін. – Київ: Університетське видавництво ПУЛЬСАРИ, 2017. – 208 с.
5. Шпак М.М. Стресостійкість особистості в дискурсі сучасних психологічних досліджень / М.М. Шпак // Габітус : науковий журнал. – Гельветика. – 2022. – Вип. 39. – С. 199-203.
6. Ришко Г.М. Основні концептуальні теорії та підходи до вивчення феномена стресостійкості особистості. / Г.М. Ришко // Проблеми сучасної психології. 2013. – Вип. 22. – С. 493- 509.
7. Корольчук В.М. Психологічні засади дослідження стресостійкості особистості / В.М. Корольчук// Наукові студії із соціальної та політичної психології. –2011. – Вип. 26. – С. 183–192.
8. Дудка Т.М. Психологічні особливості стресостійкості особистості / Т.М. Дудка // Пізнавальний та перетворювальний потенціал історичної психології як науки. – 2017. – С. 76-77.
9. Наугольник Л.Б. Психологія стресу: підручник / Л.Б. Наугольник. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. – 324 с.

10. Циганчук Т.В. Динаміка переживання стресів студентами вищих навчальних закладів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец 19.00.01. / Т.В. Циганчук. – Київ: НАПН України, 2011. – 20 с.
11. Руденок А.І. Особливості формування стресостійкості та основні копінг-стратегії студентів / А.І Руденок, К.І Максимчук // Теорія і практика сучасної психології. – 2020. – № 1. – С. 146-150.
12. Мороз Л.І. Модель розвитку стресостійкості здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану / Л.І. Мороз, О.Д. Сафін // Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. – 2022. – С. 48-53.
13. Черпіта М.М. Стресостійкість [Електронний ресурс] / М.М.Черпіта, А.Ю. Гурич, О.М. Джеджула // Наукові записки [Вінницького національного аграрного університету]. Сер. : Соціально-гуманітарні науки. – 2013. – Вип. 2. – С. 202-208. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/naukzv_2013_2_25
14. Крайнюк В.М. Психологія стресостійкості особистості: монографія / В.М. Крайнюк – Київ: Ніка-Центр, 2007. – 432 с.
15. Каськов І.В. Теоретичні аспекти формування стресостійкості студентів ВНЗ до негативних чинників навколишнього середовища. / І.В. Каськов // Вісник Національного університету оборони України. Питання психології. – 2020. – № 1. – С. 104-113.
16. Корольчук В.М. Стресостійкість і адаптивний потенціал особистості в стресогенних умовах [Електронний ресурс] / В.М. Корольчук. // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. – 2010. – В. 82, – Т. I. – Чернігів, 2010. – С. 126-136. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vchdpu/psy/2010_82_1/korolchuk.pdf.
17. Stress coping: A qualitative and quantitative synthesis with implications for treatment / K. Matheny, D.W. Aycok, J.L. Hung, W.L. Cutlette, K.A. Silva-Cannella. Counseling Psychologist. 1986. Vol.14. P. 499–549.
18. Когут О.О. Психологія стресостійкості особистості: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня док. псих. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія / О.О. Когут. – Кривий Ріг: Літерія, 2021. – 379 с.
19. Боженко В.Г. Стресостійкість як запорука психологічного здоров'я особистості. / В.Г. Боженко // Особистісні та ситуативні детермінанти здоров'я. – 2019. – С. 29-33.
20. Беляєв С.Б., Кондрацька Л.В., Бабельчук О.І. Система розвитку стресостійкості в умовах закладу вищої освіти [Електронний ресурс] / С.Б. Беляєв, Л.В. Кондрацька, О.І. Бабельчук // Академічні візії. – 33. – 2024. – Режим доступу: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1243>.

References:

1. Zhdanyuk, L.O. (2017). Sotsialno-psykhologichni osoblyvosti studentskoho viku [Social and psychological features of the student age]. *Visnyk pislyadyplomnoyi osvity. Seriya: Sotsialni ta povedinkovi nauky*. 4-5. 28–40. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vispdoso_2017_4-5_6 [in Ukrainian]
2. Potapiuk L.M. (2023). Osoblyvosti formuvannia stresostiikosti studentiv v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny [Peculiarities of Forming Students' Stress Resistance in the Context of the Russian-Ukrainian War]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Psykholohiia*, 2, 34-38 [in Ukrainian].
3. Predko, V.V., O.O. Somova. (2022). "Vplyv viiny na zminu rivnia stresu ta stratehii zberezhenia zhyttiistiikosti ukraintsiv viku [The impact of war on changes in stress levels and resilience strategies of Ukrainians]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. Vernadskoho. Seriya: Psykholohiia*, 33.72, 89-98 [in Ukrainian].

4. Bohdanov, S.O. (2017). Pidhotovka vchyteliv do rozvytku zhyttiistosti/stresostiosti u ditei v osvitchnykh navchalnykh zakladakh [Training of teachers for the development of vitality/stress resistance in children in educational institutions] Kyiv: Univ. vydavnytstvo PULSARY [in Ukrainian].
5. Shpak, M.M. (2022). Stresostiikist osobystosti v dyskursi suchasnykh psykholohichnykh doslidzhen zakladakh [Personality stress resistance in the discourse of modern psychological research]. *Habitus: naukovyi zhurnal. –Helvetyka*, 3, 199-203 [in Ukrainian].
6. Ryshko, H.M. (2013). Osnovni konceptualni teorii ta pidhody do vyvchennia fenomena stresostiikosti osobystosti [Basic conceptual theories and approaches to the study of the phenomenon of personality stress resistance]. *Problems of modern psychology*, 22, 492-509 [in Ukrainian].
7. Korolchuk, V.M. (2011) Psykholohichni zasady doslidzhennia stresostiikosti osobystosti [Psychological foundations of the study of personality stress resistance]. *Naukovi studii iz sotsialnoi ta politychnoi psykholohii*, 26, 183–192 [in Ukrainian].
8. Dudka, T.M. (2017) Psykholohichni osoblyvosti stresostiikosti osobystosti. [Psychological features of personality stress resistance]. *Piznavalnyi ta peretvoriuvnyi potentsial istorichnoi psykholohii yak nauky*, 76-77 [in Ukrainian].
9. Nauholnyk, L.B. (2015) Psykholohiia stresu [Psychology of stress]. Lviv: Lviv State University of Internal Affairs [in Ukrainian].
10. Tsyhanchuk, T.V. (2011). Dynamika perezhyvannia stresu studentamy vyshchykh navchalnykh zakladiv [The dynamics of stress experienced by students at higher education institutions]. *Extended of PhD thesis*. Kyiv: G.S. Kostiuk Institute of Psychology [in Ukrainian].
11. Rudenok, A.I. (2020). Osoblyvosti formuvannia stresostiikosti ta osnovni kopinh-strategii studentiv [Peculiarities of stress resistance formation and main coping strategies of students]. *Teoriia i praktyka suchasnoi psykholohii*, 1, 146-150 [in Ukrainian].
12. Moroz, L.I., & Safin, O. D. (2022). A model of the development of stress resistance of students of higher education in the conditions of martial law [A model for the development of stress resistance of higher education students under martial law]. *Scientific notes of V. I. Vernadsky TNU. Series: Psychology*, 34(73), 5, 48-53 [in Ukrainian].
13. Cherpita, M.M. (2013). Stresostiikist [Stress resistance]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Sotsialno-humanitarni nauky*, 2, 202-208. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/naukzv_2013_2_25 [in Ukrainian].
14. Krainiuk, V.M. (2007). Psykholohiia stresostiikosti osobystosti [Psychology of personality stress resistance]. *Extended of monografiia*. Kyiv: Nika-Tsentr [in Ukrainian].
15. Kaskov, I.V. (2020). Teoretychni aspekty formuvannia stresostiikosti studentiv VNZ do nehatyvnykh chynnykiv navkolyshnoho seredovyshcha [Theoretical aspects of the formation of stress resistance of university students to negative environmental factors]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy*, 104-110 [in Ukrainian].
16. Korolchuk, V.M. (2010). Stresostiikist i adaptivnyi potentsial osobystosti v stresohennykh umovakh [Stress Resistance and Adaptive Potential of the Individual in Stressful Conditions]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu*, 82, 126-136. Retrieved from: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vchdpu/psy/2010_82_1/korolchuk.pdf. [in Ukrainian].
17. Stress coping: A qualitative and quantitative synthesis with implications for treatment/ K. Matheny, D.W. Aycok, J.L. Hung, W.L. Cutlette, K.A. Silva-Cannella. *Counseling Psychologist*. 1986. Vol.14. P. 499–549.
18. Kogut, O.O. (2021). Psyholohiia stresostiikosti osobystosti [Psychology of personality stress resistance]. Extended abstract of Doctor's thesis. Kriviy Rig: Literia [in Ukrainian].
19. Bozhenko V.H. (2019). Stresostiikist iak zaporuka psykholohichnoho zdorovia osobystosti [Stress resistance as a guarantee of psychological health]. *Osobystisni ta sytuatyvni determinanty zdorovia*, 29-33 [in Ukrainian].
20. Belyaev, S.B., Kondratska, L.V., Babelchuk, O.I. (2024) Sistema rozvitku stresostlykosti v umovakh zakladu vischoyi osvity [The system of development of stress resistance in the conditions of a higher education institution]. *Akademichni viziyyi*. 33. Retrieved from: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1243>. [in Ukrainian].